

Patyşa tarapyndan aýaly elinden alynmak islenensoň, adyna deýýus goýlan osmanly paşasynyň kyssasy

Category: Kitapcy,Sözler,Taryhy makalalar

написано kitapcy | 24 января, 2025

Patyşa tarapyndan aýaly elinden alynmak islenensoň, adyna deýýus goýlan osmanly paşasynyň kyssasy PATYŞA TARAPYNDAN AÝALY ELINDEN ALYNMAK ISLENENOŇ, ADYNA DEÝÝUS GOÝLAN OSMANLY PAŞASНЫŇ KYSSASY

Dünýä taryhynyň iň uly imperiýalarynyň biri bolan Osmanlynyn şanly ýeňişleriniň sanyçarak, onuň gurlan wagtyndan ýykyylan wagtyna çenli döwürde eýýam açyp eýýam ýapandan soňam döwrün talaplaryna bap gelmeýän, kada-kanunlara, kowahada sygmaýan gabahatlyklary edendigi mälüm. Aňyrsy-bärsi görünmeýän osmanly taryhynda şeýle bir ownuk hadysalar bolup geçipdir welin, bular pynhan gürrüňler ýaly bolup görünse-de, soltanlyga, hatda döwlete ýiti täsir edipdir. Biziň gürrüň berjek hekaýatymyzam öz serkerdesiniň aýalyna hyrydar çykan Soltan Ybraýym hakda.

1648-nji ýylда gojaman imperiýa birgiden meseleler bilen gidişyärdi.

Tagtda-da «Monjukly Däli Ybraýym» lakamly Soltan Ybraýym II bardy.

Imperiýa kem-kemden öñki eýelän ýerlerini we at-abraýyny elden gideryärdi, Anadolyda bir gozgalaň ýatyrylmanka, ýene biri orta çykýardy we döwletiň altyn asyrynda dillere dessan bolan

hazyna borram boşdy.

Salgylar wagtynda ýygnalmandygy üçin häkimler we beýleki döwlet işgärleri usullyk bilen özbaşlaryna (özleri üçin) salgyl toplamaga başlapdyr, köşkde bolsa isripçilik we zowky-sapa ýetjek derejesine ýetipdir.

Şol ýyllaryň modasy samyr (sobol) possunlary we samyr halylary edinmek köşk aristokratiýasynyň ählisiniň jynyna düşüpdi, emma munuň maddy çykajysyny hiç kim oýlanokdy.

Köşkde ýagdaý şeýledi... Siwasda ýuze çykan bir waka bolsa bar zady bulaşdyrmaga ýeterlik boldy. Siwasa gelen köşk işgäri häkim Warwar Aly paşadan 30 müň teññe «sowalga» bermegi talap etdi.

Şol döwürleriň häkimleri patyşalara «harçlyk» bermäge borçladylar. Emma häkim soňky jogabyny berdi: «Siwasyň ýeke teñnesi ýok! Men bu puly nireden alyp bermeli? Ýol kesip, galtamanlyk edip halkyň puluny talaýynmy?»

Bu jogapdan soň köşk işgäri Siwasdan çykyp gidenem bolsa, başga bir işgär başga bir talap bilen geldi.

Anadolynyň belli serkerdelerinden Ibşir paşanyň aýalynyň çakdanaşa owadanlygynyň at-owazasy hökümdaryň gulagyna ýetipdi. Sultan Ybraýym «Ibşiriň aýaly gyssagly maňa iberilsin!» diýip perman ugradýar.

Perman ýokardan...

Emma Warwar Aly paşa «Eý-ho, men näme sutorýormy? Bir musulman adamyň nikaly aýalyny elinden alyp, patyşa bolanda-da bir haramzadanyň eline nädip bereýin?» diýýär.

Soňra köşkden gelen işgärleri masgaralap kowýar we adamlaryny daşyna jemläp aýaga galýar.

Bu topalaň köşgi sarsgyna salýar. Sultan Ybraýym Warwar Aly paşanyň gozgalaňny basyp ýatyrmak üçin kimi ýolbaşçy bellänini bilyäňizmi?.. Aýalyna göz dikilen Ibşir paşany!

Ibşir paşa öz aýalyny bermejek bolup aýaga galan Warwar Aly paşanyň kellesini almak üçin Siwasa tarap gaýdýar.

Ibşir paşa topalaňcy Warwar Aly paşany Tokatyň golaýynda gabawa düşürip, ele salýar. Ibşir paşa ony jelladyň eline beren pursaty Aly paşanyň şu sözleri ýaňlanýar:

– Eşek, men-ä seň heleyiň namysyny gorajak bolup gozgalaň turuzdym! Seniň ýaly haramzadany meniň üstüme musallat etmeleriniň sebäbi şunda, bileňokmy şony? Men Allanyň emrine garşı çykman, seň namysyň gorandygym üçin ganyma galjakmy, binamys?!.

Patyşanyň permanyny öz namysyndan we buýsanjyndan ýokarda
gören Ibşir paşa bu söze biraz aljyran ýaly bolsa-da, Warwar
Aly paşanyň janyny şol duran ýerinde alýar.

Bu wakadan soñ Ibşir paşa «wepalylygy» üçin baş wezirlik
wezipesine bellenenem bolsa, halk arasynda onuň lakaný
«Deýýusy-ekber»* bolup galýar.

Myrat BARDAKÇY.

**Deýýusy-ekber – iň uly deýýus.* Taryhy makalalar